

Dr Stanisław Musiał

Instytut Stosunków Międzynarodowych

Wydział Nauk humanistycznych i Społecznych

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

Spis treści

1. Imię i nazwisko.
2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe.
3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.
4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.).
 - 4.1. Tytuł;
 - 4.2. Omówienie osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny.
 - Uzasadnienie wyboru i znaczenie tematu badawczego;
 - Cel i hipotezy badawcze;
 - Metody badawcze;
 - Struktura monografii;
 - Rezultaty przeprowadzonych badań.
5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.
6. Dorobek publikacyjny
7. Pozostałe informacje o dorobku naukowym i organizacyjnym.
 - 7.1. Udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach i seminariach;
 - 7.2. Organizacja cyklu tematycznych konferencji i seminariów;
 - 7.3. Recenzowanie publikacji w wydawnictwach krajowych;
 - 7.4. Staże zagraniczne i krajowe;
 - 7.5. Udział w zespołach eksperckich;
 - 7.6. Udział w grantach.

- 8. Osiągnięcia dydaktyczne.
 - 8.1. Prowadzone zajęcia dydaktyczne;
 - 8.2. Opieka naukowa nad licencjatami i magistrantami;
- 9. Działalność popularyzująca naukę;
- 10.. Współpraca z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi.
 - 10.1. Współpraca z instytucjami i organizacjami;
 - 10.2. Członkostwo w towarzystwach naukowych;

Autoreferat

1. Imię i nazwisko:

Stanisław Musiał

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:

1975 – magister nauk politycznych, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

1976-1978 – ukończenie Podyplomowego Studium Nauk Politycznych Uniwersytetu Gdańskiego.

1983 – doktor nauk politycznych, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Tytuł rozprawy doktorskiej: „Francuska nauka o stosunkach międzynarodowych – próba rekonstrukcji”.

Promotor: prof. zw. dr hab. Józef Kukułka.

Recenzenci: prof. dr hab. Wiesław Dobrzycki, prof. dr hab. Jan Przewłocki.

3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych:

1976- 1992: asystent i st. asystent w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Gdańskiego.

1983 – 1992: adiunkt w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Gdańskiego.

2004- 2007: wykładowca, Instytut Politologii w Elbląskiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej.

2006-2010: wykładowca, Sopotcka Szkoła Wyższa.

2009 i nadal: starszy wykładowca a od 2017 roku adiunkt, Instytut Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego:

„Maghreb i znaczenie jego obecności we Francji”, Wydawnictwo Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2016, s. 385.

Recenzenci wydawniczy: prof. zw. dr hab. Czesław Maj (UMCS w Lublinie), dr hab. Jan Waskan (Uniwersytet Jana Kazimierza w Bydgoszczy).

4.2. Omówienie osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny.

4.2.1. Uzasadnienie wyboru i znaczenie tematu badawczego

Maghreb w swym tradycyjnym znaczeniu obejmuje Maroko, Algierię i Tunezję. I właśnie tak określony obszar rozumiano w tej pracy pod tym pojęciem. Wspomniane trzy państwa łączy bliskość geograficzna, znaczenie geopolityczne, wspólne korzenie berberyjskie, fala islamizacji arabskiej oraz przeszłość kolonialna. Ta przeszłość kolonialna odcisnęła swój ślad na dzisiejszym obrazie tych krajów. Uwarunkowania historyczne stały się też powodem tak licznej – najliczniejszej w Europie - obecności muzułmanów maghrebskich we Francji. Obecność imigrantów maghrebskich nabiera coraz większego znaczenia w życiu społeczno-politycznym Francji, ale oddziałuje też wielowymiarowo na transnarodowe stosunki międzykulturowe francusko-maghrebskie.

Habilitant przy podjęciu tytułowego tematu kierował się przede wszystkim znaczeniem obszaru Maghrebu w stosunkach międzynarodowych. Znaczenie to jest rezultatem usytuowania tej części Afryki w strategicznym miejscu „łuku kryzysowego”, rozciągającego się od Cieśniny Gibraltarskiej aż do Zatoki Perskiej. Ważnym powodem zainteresowania tym regionem był także fakt, iż społeczeństwa Maghrebu - głównie Algierii jako byłej „kolonii osiedleńczej” (*colonie de peuplement*) – miały bliski kontakt z francuskimi koloniami, zaś przedłużeniem tych kontaktów jest obecnie imigracja maghrebska w dawnej metropolii. Innym powodem, były – wyrażane przez europejską, szczególnie francuską, opinię publiczną – obawy przed islamizacją Europy. Temat ten - w związku z islamskim terroryzmem, mającym często swe korzenie w środowiskach muzułmanów maghrebskich we Francji oraz nielegalną migracją islamską z północnej Afryki - staje się coraz bardziej istotny dla bezpieczeństwa Francji i innych krajów „starej Europy”.

4.2.2. Cel i hipotezy badawcze.

Powyższe motywy zainteresowania się tematem tytułowym pracy wpłynęły na sformułowanie celów badawczych. Ująć je możemy następująco:
a/ ukazanie w jakim stopniu traktować należy kraje Maghrebu jako całość związaną więzami geopolitycznymi, demograficznymi, historycznymi, kulturowymi, gospodarczymi i politycznymi, a także jak wygląda obraz krajów Maghrebu jako istotnego partnera Francji i krajów Unii Europejskiej;

b/ w tym kontekście zdiagnozowanie, jakie motywy powodowały Francję, że kolonizowała Maghreb, aby w końcu wycofać się z niego, osłaniając ucieczką do metropolii osiadłych tam od dziesięcioleci francuskich kolonów ;

c/ ukazanie czym były powodowane i jak przebiegały fale migracji muzułmanów maghrebskich do Francji;

d/ dokonanie analizy liczebności imigracji maghrebskiej we Francji, jej miejsca w społeczeństwie francuskim, jej sytuacji społecznej, ekonomicznej i politycznej;

e/ ukazanie polityki państwa francuskiego wobec muzułmanów maghrebskich;

f/ dokonanie analizy często spotykanych we francuskich pracach naukowych oraz w publicystyce wizji islamizacji Francji i Europy.

Do weryfikacji przyjęto następujące hipotezy badawcze:

a/ Maghreb można traktować jako wspólnotę w sensie historycznym i cywilizacyjnym, opartą na podstawowej roli islamu, natomiast trudno uznać go za wspólnotę gospodarczą i polityczną;

b/ z historycznego punktu widzenia motywy, którymi kierowały się francuskie rządy, dokonując inwazji na Algier i kolonizując Maghreb, uległy, oprócz motywu geopolitycznego, całkowitej erozji począwszy od początku lat trzydziestych XX wieku;

c/ szczególnie symptomatyczna dla późniejszych stosunków między społecznościami muzułmańską a francuską, okazała się porażka próby tworzenia francuskiej kolonii osadniczej i asymilacji autochtonów muzułmańskich w Algierii, zakończona „polowaniem na Europejczyków” w miastach algierskich tuż po ogłoszeniu niepodległości tego państwa w lipcu 1962 roku;

d/ analiza sytuacji współczesnej imigracji maghrebskiej we Francji może dowodzić - na razie - porażki francuskiej polityki asymilacji i niemożności przystosowania się tej społeczności

do respektowania republikańskich wartości, a to ze względu na fundamentalną sprzeczność tych wartości z islamem, będącym dla tej imigracji punktem odniesienia we wszystkich dziedzinach życia;

e/ alarmistyczne wizje islamizacji Francji i Europy opierają się na prostej ekstrapolacji minionych trendów demograficznych muzułmańskiej społeczności we Francji, obecnie coraz bardziej dostosowującej się do europejskiego modelu dzietności kobiet;

f/ region ten może stać się z racji masowej obecności imigracji maghrebskiej w „starej Europie” głównym partnerem Unii Europejskiej w dziele integracji Śródziemnomorza,

g/ wizja Francji jako pomostu łączącego Unię Europejską z krajami północnej Afryki może stać się realistyczna w przyszłości.

4.2.3. Metody badawcze.

Do realizacji wskazanych celów i weryfikacji hipotez badawczych zastosowano podejście interdyscyplinarne, najlepiej służące badaniom z zakresu nauki o stosunków międzynarodowych. Takie podejście zakłada wykorzystanie dorobku wielu nauk społecznych, głównie politologii, historii, socjologii, ekonomii i prawa, a w przypadku poruszanej tematyki - dodatkowo arabistyki i islamistyki. W rozprawie tej najczęściej korzystano z metod: badań teoretycznych (eksperyment myślowy, metoda historyczna, klasyfikacja i systematyzacja, weryfikacja), ogólnologicznych (analiza, synteza, indukcja, dedukcja) i empirycznych (obserwacja i opis). Charakter pracy powodował, iż w szerokim zakresie korzystano z metod statystycznych, porównawczych, czy też analizy i krytyki literatury przedmiotu.

4.2.4. Struktura monografii.

Dla osiągnięcia celów i weryfikacji hipotez badawczych dostosowano także strukturę pracy.

Składa się ona z dziesięciu rozdziałów. W pierwszym z nich zdefiniowano pojęcie Maghrebu oraz scharakteryzowano jego elementy składowe. Uczyniono to poprzez analizę funkcjonowania tego obszaru w aspekcie geopolitycznym, demograficznym, historycznym,

kulturowym, gospodarczym i politycznym. Szczególnie podkreślony został aspekt geopolityczny funkcjonowania państw Maghrebu. Podkreślono wagę ich usytuowanie na północno-zachodnim rogu Afryki brzegi Maghrebu otwarcie zarówno na Ocean Atlantycki (Maroko), jak i Morze Śródziemne (wszystkie trzy państwa). W sąsiedztwie ich północnego brzegu znajduje się szeroki na 14 km i głęboki na 300 metrów przesmyk gibraltarski, którego strategiczne znaczenie utrzymuje się do czasów współczesnych. Ukazano, iż panowanie nad nim daje przepustkę do żeglugi w basenie Morza Śródziemnego, cieśnin prowadzących do Morza Czarnego oraz - poprzez Kanał Sueski - umożliwia dostęp do Oceanu Indyjskiego. Dalej dokonano analizy aspektu demograficznego, wskazując na ogromny wzrost populacji w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, a ostatnio na malejącą tendencję dzietności kobiet we wszystkich trzech krajach. Podkreślono wspólnotę historyczną i cywilizacyjną Maghrebu opartą o islam. Rozbudowana została - dla podkreślenia wagi problemu - analiza gospodarcza państw tego obszaru, która wskazuje – podobnie jak w przypadku politycznej współpracy regionalnej – mały stopień zintegrowania regionu.

Rozdział drugi traktuje o zagrożeniach Maghrebu ze strony radykalnych ruchów islamskich. Ukazano w nim proces tworzenia się i jednoczenia maghrebskiego fundamentalistycznego ruchu islamskiego pod wpływem al-Kaidy w okresie do „wiosny arabskiej” oraz zagrożenie ze strony radykalizmu islamskiego po „wiosnie arabskiej”. Przy czym ten ostatni problem analizowano pod kątem każdego z państw Maghrebu, a także wskazano na ich wspólne zagrożenie integryzmem z terytorium Libii.

Rozdziały trzeci i czwarty poświęcone są francuskiej polityce kolonialnej w Maghrebie. Analiza tego zagadnienia zdaje się konieczna dla dzisiejszego spojrzenia na stosunki pomiędzy muzułmanami maghrebskimi a Francuzami. W rozdziałach tych wskazano, iż francuski desant na Algier 14 czerwca 1830 roku był początkiem budowy drugiego francuskiego imperium kolonialnego. Jeśli w okresie pierwszego zdobyciom terytorialnym przyświecały cele merkantylne, tak budowie drugiego imperium towarzyszyła przede wszystkim chęć tworzenia kolonii osiedleńczych (*colonies de peuplement*). Pierwszą z nich - i jak się później okazało jedyną - była Algieria. Napływ osadników miał stać się przedłużeniem na południowy brzeg Morza Śródziemnego Królestwa Francji. Jednak – co przedstawiono - osiedlanie się rdzennych Francuzów na nowym podbitym terytorium przebiegało opornie. Większość osiedleńców europejskich pochodziło z poza Francji. Jednak zmiany przepisów prawnych szybko uznały tę grupę i miejscowych żydów za Francuzów. Był

to akt – co podkreślono - który wyprzedzał niejako ducha czasów. W późniejszym okresie stali się oni razem z Francuzami z urodzenia najbardziej nacjonalistyczną grupą w III, a najbardziej w IV w Republice Francuskiej.

W rozdziałach tych dokonano także analizy motywów i bilansu francuskiej kolonizacji Maghrebu. Gdy gen. de Bourmont - jak stwierdzono - 14 czerwca 1830 roku wysadzał francuski desant na Sidi-Ferruch zapewne nie przypuszczał, że będzie to dla Francji w przyszłości nie tylko chwała II imperium kolonialnego, ale też brzemie, które ciągnąć będzie Francję do utraty jej znaczenia w świecie. Dokonując oceny francuskiej polityki kolonialnej ukazano, iż w 1931 roku, gdy Francja była – pod względem powierzchni - w apogeum swego imperium kolonialnego, nie zwracano uwagi na jej postępującą w stosunku do innych mocarstw słabość ekonomiczną, demograficzną i polityczną. Stwierdzono dalej, iż po II wojnie światowej koszty francuskiej polityki kolonialnej, materialne i niematerialne, doprowadziły IV Republikę na skraj wojny domowej. Ukazano wagę ponownego wkroczenia na scenę polityczną w 1958 roku gen. de Gaulle'a i przecięcia tego „kolonialnego węzła gordyjskiego” i przyznania Algierii w 1962 roku niepodległości. Wojna algierska stała się jednocześnie aktem założycielskim V Republiki Francuskiej.

Rozdziały piąty i szósty traktują o wielowymiarowej obecności muzułmanów maghrebskich we Francji. Wskazano, iż problem mniejszości muzułmańskiej w Europie stał się na przełomie wieku XX i XXI istotnym problemem zarówno w wymiarze religijnym, społecznym, jak także i politycznym. Styka się z nim większość krajów europejskich, ale dotyczy on przede wszystkim państw „starej Europy”, głównie z powodu ich dawnej polityki kolonialnej, ale także obecnie ich atrakcyjności jako krajów osiedlenia. Jak stwierdzono, szczególne miejsce wśród tych państw – ze względu na przeszłość historyczną, liczebność, formy jej zorganizowania, znaczenie społeczno-polityczne – zajmuje Francja. Ukazano związek tak licznej imigracji maghrebskiej z francuską przeszłością kolonialną, i to, iż mniejszość ta wywodzi się głównie z Algierii, Maroka i Tunezji. Dokonano także analizy stosunków pomiędzy imigrantami z obszaru Maghrebu a społeczeństwem francuskim i stwierdzono, iż są one - w swej ciągłości historycznej - znakomitym laboratorium relacji międzykulturowych, współcześnie epatujących światową opinię publiczną. Zauważono, iż wydaje się koniecznym dla naukowego spojrzenia na tę problematykę ukazanie, kiedy pojawiła się migracja maghrebska we Francji, z czym była związana, a przede wszystkim jakie miejsce zajmuje imigracja maghrebska i islam we współczesnej Francji zarówno w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym, jak i religijnym.

W rozdziale siódmym zajęto się ekspresją polityczną muzułmanów maghrebskich we Francji, ich artykułowaną tożsamością obywatelską, preferencjom wyborczym i aktywności w organizacjach republikańskich. Ukazano, iż współczesna społeczność muzułmańska ciągle wykazuje małe zaangażowanie polityczne, zaś z drugiej strony elektorat muzułmański nabiera coraz większego znaczenia dla polityków francuskich. Analiza wyników wyborów prezydenckich i parlamentarnych w 2012 roku wskazała na silną przewagę elektoratu lewicowego wśród muzułmanów francuskich. Można nawet stwierdzić, iż François Hollande zwyciężył w tych wyborach dzięki głosom muzułmanów. Brak zaangażowania politycznego – jak stwierdzono – wykazują wskaźniki udziału reprezentantów maghrebskich w centralnych organach politycznych Republiki.

Osobny, ósmy rozdział, poświęcony jest aktywności maghrebian w radykalnych ugrupowaniach islamskich we Francji. Dokonano w nim analizy źródeł francuskiego dżihadyzmu, jego funkcjonowanie oraz przeciwdziałanie temu zjawisku. Stwierdzono rosnące wpływy – zwłaszcza wśród młodych muzułmanów - fundamentalizmu islamskiego. Ukazano także aktualny stan zaangażowania francuskich dżihadystów w walkach po stronie Państwa Islamskiego w Syrii i Iraku.

Rozdział dziewiąty poświęcony jest stosunkowi rządu francuskiego do muzułmańskiej imigracji maghrebskiej. Wykazano, iż kwestia polityki rządowej wobec społeczności muzułmańskiej pojawiła się w szerszym wymiarze w latach osiemdziesiątych. Ówczesny minister Spraw Wewnętrznych Charles Pasqua stwierdził nawet w 1987 roku, iż islam we Francji jest „problemem nr 1”. Dokonano analizy dyskusji na temat wyboru odpowiedniej dla Francji polityki pomiędzy laickością tradycyjnie pojmowaną, laickością pozytywną, integracją a asymilacją trwającą już od kilkunastu lat. Podkreślono, iż szczególnie nasiliły się one na początku obecnego stulecia, gdy ze strony muzułmańskiej wzmogły się żądania rewindykacyjne w stosunku do państwa francuskiego, zaś z drugiej strony rząd i prezydenci, Jacques Chirac, Nicolas Sarkozy, François Hollande aktywnie reagowali na te żądania. Wskazano w tym kontekście szczególną sytuację Francji. Utrwalana od ponad dwóch wieków zasada laickości państwa mocno zakotwiczyła się we francuskiej kulturze politycznej. Obowiązująca tam ustawa z 1905 roku oddziela kościoły i religie od instytucji publicznych i zabrania finansowania ich przez państwa. Laickość państwa jest zasadą konstytucyjną. Wskazano, iż obecnie w interpretacji laickości kładzie się nacisk nie tak na kwestie równości i wolności światopoglądowej, jak na problematykę gwarancji praw człowieka do praktykowania wyznawanej religii i stwarzania warunków do realizacji tychże praktyk.

Podkreślono, iż otwiera to dla muzułmanów możliwość skuteczniejszego wpływu na państwo, ułatwiając w ten sposób praktykowanie – często sprzeczne z zasadami republikańskimi - swojej religii.

W rozdziale dziesiątym przedstawiono i przeanalizowano przewidywane trendy zmian demograficznych populacji muzułmańskiej i ich wpływ na życie społeczne i polityczne. Jak stwierdzono na początku rozdziału, tematyka przyszłych trendów zmian ilościowych francuskiej populacji jest zagadnieniem niezwykle wrażliwym z naukowego, jak i politycznego punktu widzenia. Naukowy punkt widzenia zakłada precyzję w budowaniu modeli przyszłych stanów liczbowych tej populacji. To zaś z natury nauk społecznych - i czego dowodzą wcześniejsze próby długookresowych prognoz demograficznych – jest mało skuteczne. W pracy dokonano analizy trzech wizji takich trendów autorstwa: Yves-Marie Laulana, Michèle Tribalat i Christophera Caldwell. Przedstawione przez pierwszego z nich projekcje trendów demograficznych w społeczności francuskich imigrantów muzułmańskich na najbliższe kilkadziesiąt lat i ukazanie ich znaczenia dla francuskiego systemu politycznego było alarmujące i oddające sposób myślenia dużej grupy Francuzów (zwłaszcza wyborców partii prawicowych). Dokonano szczegółowej ich analizy. W jej wyniku wskazano, iż treści zawarte w przedstawionej wizji mają dużą wartość heurystyczną poprzez odejście od poprawności politycznej, która dominuje we francuskich publikacjach naukowych na tematy etniczno-religijne.

Autorkę drugiej wizji demograficznej ewolucji Francji w kierunku zmiany jej tożsamości europejskiej przedstawiono poprzez analizę podstawowego problemu ujętego przez nią w zdaniu: „islam zmienia sytuację”. Zaprezentowano jej opinię, iż po okresie pewnej sekularyzacji pierwszego pokolenia imigrantów, nastąpiła desekularyzacja młodego pokolenia muzułmanów. Dalej przedstawiono jej pogląd, iż to poczucie odrębności przekazywane jest poprzez edukację religijną, małżeństwa endogamiczne w ramach społeczności muzułmańskiej, czy też poprzez ścisłe przestrzeganie nakazów i zakazów religijnych. Dostrzeżono jednak brak refleksji francuskiej demografki nad zmniejszającą się co roku dzietnością muzułmanek i przyjmowanie przez wiele z nich francuskich wzorców zachowań natalnych.

W dalszej części rozdziału przytoczono opinie trzeciego z wizjonerów islamskiej Francji, Christophera Caldwell, sprowadzające się do twierdzeń, iż : gdyby Europejczycy byli świadomi tego, co przyniesie pół wieku później zapoczątkowana w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych imigracja z krajów muzułmańskich, gdyby wyobraziliby sobie te tysiące

meczetów rozsianych po Europie, nigdy nie wyraziliby na nią zgody; „szczerza europejska tolerancja wobec innych kultur” doprowadziła do wprowadzenia, umocnienia się i propagowania na kontynencie europejskim „obcej religii”; krótkotrwałe korzyści gospodarcze zaważyły na pojawieniu się w Europie ponownie groźby z takim uporem przez wieki zwalczanej – sporów religijnych zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym. Oceniając tezy Caldwell, przede wszystkim zwrócono uwagę na ich zalety. Podstawową z nich jest odbiegające od schematu podejście do tematu. Wskazano też na inną z nich, a mianowicie, iż autor ten nie obawia się poruszać zagadnień dla autora europejskiego drażliwych, a nawet niebezpiecznych w sensie fizycznym, czego daje przykłady w tekście. Poza tym podkreślono, iż jego wywody mają oparcie w bogatej dokumentacji, co ma duży walor naukowy. Co prawda, autor skupia się głównie na ukazywaniu słabości Europy w konfrontacji z islamem, jednak dostrzega w tej mało komfortowej sytuacji mieszkańców starego kontynentu pewną szansę dla nich, co ukazano, przytaczając opinię tego autora, iż „Od dziesięcioleci warunki unifikacji kulturowej Europy nie były tak korzystne jak obecne, co w części jest zasługą islamu. Ten odnowiony kontakt z islamem dał Europejczykom ideę silniejszą, niż odpowiedź, czym Europa jest, a mianowicie wskazał, czym ona nie jest”.

4.2.5. Rezultaty przeprowadzonych badań.

Treści zawarte w całości pracy pozwoliły na sformułowanie następujących rezultatów badań:

a/ Po analizie aspektów geopolitycznych, demograficznych, historycznych, cywilizacyjnych i gospodarczych Maghrebu, potwierdzono hipotezę, iż Maghreb jest wspólnotą w sensie historycznym i cywilizacyjnym, lecz nie jest nią w sensie politycznym i gospodarczym. Kraje tego regionu występują wspólnie tylko formalnie jako podmiot działań politycznych i gospodarczych. Światowe trendy integracyjne wydają się omijać Maghreb.

b/ Przedstawiona analiza wyzwań, przed którymi stoją władze państw Maghrebu potwierdziła, iż największym zagrożeniem dla wewnętrznego porządku w tych państwach jest fundamentalizm islamski;

c/ Potwierdzono, iż wyróżnione w pracy motywy geopolityczne, ideologiczne, ekonomiczne i demograficzne, którymi kierowała się Francja dokonując inwazji na Algier w 1830 roku i

kolonizując Maghreb, uległy – oprócz motywu geopolitycznego – całkowitej erozji już w latach trzydziestych XX wieku. Szczególnie pouczająca dla późniejszych stosunków między społecznościami muzułmańską i francuską okazała się porażka próby tworzenia francuskiej kolonii osadniczej i asymilacji autochtonów muzułmańskich w Algierii;

d/ Dowiedziono, iż najważniejszymi motywami wycofania się Francji z Maghrebu były motywy polityczne i ekonomiczne. Pierwsza grupa z nich to krytyka na arenie międzynarodowej francuskiej polityki kolonialnej, powstawanie ruchów niepodległościowych w Maghrebie oraz pogarszająca się sytuacja wewnętrzna wywołana wojną algierską, co destabilizowało państwo i groziło wojną domową. Nie mniej istotne były motywy ekonomiczne: po II wojnie światowej Maghreb pogrążył gospodarczo Francję;

e/ Potwierdzono, analizując wielowymiarowo sytuację współczesnej imigracji maghrebskiej we Francji, trudności w adaptacji tej mniejszości do wymogów państwa laickiego, jakim jest Francja i w respektowaniu republikańskich wartości. Jednak wskazano na dużą grupę potomków imigrantów, którzy wybierają Francję jako miejsce realizacji swych ambicji zawodowych i społecznych;

f/ Dowiedziono, iż alarmistyczne wizje islamizacji Francji i Europy opierają się na prostej ekstrapolacji minionych trendów demograficznych społeczności muzułmańskiej we Francji. Wskazano przy tym na postępujący trend dostosowywania się muzułmanów do europejskiego modelu dzietności kobiet;

g/ Wysłunięto tezę, iż Maghreb może stać się z racji bliskości geograficznej, europejskiej obecności politycznej, gospodarczej i kulturowej oraz liczebności imigracji maghrebskiej w „starej Europie” głównym partnerem Unii Europejskiej w dziele integracji Śródziemnomorza. Zaś Francja może odegrać rolę pomostu łączącego Unię Europejską z krajami Północnej Afryki.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Moje zainteresowania naukowe w okresie pracy na wyższych uczelniach ulegały pewnej ewolucji. Początkowo, w czasie przygotowywania doktoratu i tuż po jego obronie skupiłem się na **teoretycznych zagadnieniach stosunków międzynarodowych**. Rezultatem była książka „Francuska nauka o stosunkach międzynarodowych – próba rekonstrukcji” (wyd. COM SNP UW, Warszawa 1987), która była uaktualnioną wersją doktoratu. Wybór tej nauki jako przedmiotu badań powodowany był kilkoma względami. Przede wszystkim jest już tradycją, iż rozwój francuskiej humanistyki niesie z sobą pewne, z reguły inspirujące do

nowych poszukiwań, propozycje. Stąd też konieczne wydaje się sięganie do jej dorobku, w tym rezultatów badań zakresu stosunków międzynarodowych. Nieobojętne przy tym wyborze tematyki były także tradycyjne więzi łączące naukę polską twórczością uczonych francuskich. W tym kontekście naturalne było ówczasnie zainteresowanie habilitanta tą odmianą nauki o stosunkach o międzynarodowych.

Przez francuską naukę o stosunkach międzynarodowych rozumiano tu – pomijając tu historyczne rozważania nad jej genezą – aktualny etap rozwoju tej gałęzi nauk społecznych. Etap ten, którego początki sięgają 1945 roku odróżnia się od poprzednich zarówno intensywniejszym rozwojem badań, ich postępującą autonomizacją w stosunku do innych działów nauk społecznych, jak również stworzeniem przez państwo instytucjonalnych warunków rozwoju tej dyscypliny naukowej.

Rekonstrukcji tak pojmowanej francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych podporządkowana jest struktura pracy. Składa się ona z sześciu rozdziałów - wprowadzający rozdział poświęcony jest ukazaniu genezy rozwoju tej nauki we Francji, jak również stanowisku w kwestiach jej nazwy i odrębności.

Wielość poglądów na podstawowe zagadnienia nauki o stosunkach międzynarodowych skłoniło autora do wyróżnienia i scharakteryzowania w rozdziale drugim podstawowych nurtów w tej nauce. Nurty pojmowane są tu jako preferowanie sposobów wyjaśniania, charakterystycznych dla wyodrębnionych wcześniej dyscyplin naukowych.

Brak spójnych podstaw metodologicznych tej nauki spowodował, iż w rozdziale następnym, trzecim, autor starał się jedynie uchwycić pewne wiodące stanowiska metodologiczne, tak więc opisać oraz teoretyczną orientację badawczą, a także wskazać na główne podejścia analityczne: analizę strategiczną, analizę systemową i analizę prognostyczną.

Rozwój nowej dyscypliny naukowej zawsze niesie za sobą teoretyczną refleksję nad badanym przedmiotem. Tak też się działo w przypadku francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych, co autor ilustruje twórczością takich autorów, jak m. in.: R. Aron, P. Renouvin, J.-B. Duroselle, M. Merle, G. Bouthoul, J.-P. Deriennic, P. Hassner, R. Bosc, F. Perroux, Ch. Zorgbibe.

Rozdział ostatni ma charakter podsumowujący. Dokonano w niej oceny francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych poprzez ukazanie stopnia w jakim realizuje ona funkcję poznawczą oraz funkcje praktyczno-społeczne.

Pewną trudnością, lecz jednocześnie zachętą w toku dochodzenia do założonego celu badawczego był wówczas brak, nawet we Francji, całościowego opracowania na temat francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych. Istniały tylko pewne fragmentaryczne próby jej charakterystyki.

W tym czasie w ramach realizacji zainteresowań badawczych habilitanta teoretycznymi aspektami stosunków międzynarodowych ważną rolę odegrała publikacja pt. „Francuskie próby formułowania ogólnej teorii stosunków międzynarodowych (na przykładzie R. Arona i J.-B. Duroselle’a)”, w: J. Kukułka (red.), *Zmienność i instytucjonalizacja stosunków międzynarodowych*, wyd. PAN, Warszawa 1988. Jak się okazało – nie tylko dla niego. Ówczesnie, w latach osiemdziesiątych, habilitant był jednym z przedstawicieli i twórców polskiej szkoły nauki o stosunkach międzynarodowych, co docenił prof. Jacek Czuputowicz, wzmiankując o udziale i wkładzie autora w jej narodzinach w podręczniku „*Teorie stosunków międzynarodowych. Krytyka i systematyzacja*”. Prof. J. Czuputowicz pisze: „Po zakończeniu zimnej wojny polska nauka zaczęła powoli nadrabiać stracony dystans. Powstało wiele wartościowych opracowań, zarówno autorów starszej generacji, takich jak Józef Kukułka i Ziemowit Jacek Pietraś, jak i młodszej. W książce wydanej jeszcze przed 1989 r. pod redakcją Kukułki pt. *Zmienność i instytucjonalizacja stosunków międzynarodowych*, będącej swoistym podsumowaniem dorobku teoretycznego środowiska Uniwersytetu Warszawskiego, Stanisław Bieleń poddał analizie brytyjską naukę o stosunkach międzynarodowych, Stanisław Musiał – naukę francuską, Stanisław Sałajczyk – behavioralizm w nauce amerykańskiej, a Paweł Soroka omówił metodologię teorii decyzyjnych” (Warszawa 2008, s. 26). W rozdziale tej pracy zatytułowanym „Francuskie próby formułowania ogólnej teorii stosunków międzynarodowych (na przykładzie R. Arona i J.-B. Duroselle’a), habilitant dokonał szczegółowej analizy pojęć, metod badawczych i teoretycznych ujęć stosunków międzynarodowych przez tych dwóch czołowych francuskich badaczy stosunków międzynarodowych.

W latach 1991-2004 aktywność naukowo-dydaktyczna habilitanta uległa przerwie. Zajął się on w tym czasie prywatną działalnością gospodarczą, jednak związaną ze

stosunkami międzynarodowymi – prowadził firmę handlu zagranicznego, która utrzymywała szerokie kontakty z partnerami z Francji, Włoch i Maghrebu.

Po powrocie do pracy naukowo-dydaktycznej habilitant podjął dalsze prace z zakresu teorii stosunków międzynarodowych, zaś w ich wyniku powstały artykuły: *Ewolucja i stan francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych* („Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 3-4 (t. 28), 2003), *Państwowe terytoria polityczne* („Acta Elbingensia”, T. VII, Elbląg 2008), *Poznawcze i instytucjonalne aspekty politologii w świecie i Polsce* („Cywilizacja i Polityka”, nr 6, 2008). Szczególnie istotny w jego dorobku jest pierwszy z artykułów. Badał w nim, czy po dwudziestu latach uległy ewolucji podstawowe cechy francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych: podział na nurty badawcze, państwocentryzm w widzeniu życia międzynarodowego, empiryzm metodologiczny oraz otwartość na praktykę polityczną. Autor zdiagnozował, iż podział na nurty był wówczas nadal widoczny we francuskiej nauce. Do wcześniej już istniejących nurtów: prawnego, historycznego, socjologicznego, ekonomicznego i politologicznego dołączył – dzięki geopolitykom – nurt geograficzny. Habilitant wskazał, iż ta wielonurtowość, która niekiedy traktowana jest przez francuskich międzynarodowców jako atut, powoduje zalew problematyki mało ważnej dla stosunków międzynarodowych i gubienie ich istoty. Państwocentryzm, następna cecha, uległa zdaniem autora dużemu osłabieniu. Złożyły się na to zarówno procesy obiektywne zachodzące w stosunkach międzynarodowych (globalizacja, wzrost znaczenia sił transnarodowych), jak też wzrost znaczenia twórczości autorów nurtu socjologicznego i ekonomicznego. Empiryzm metodologiczny także i na początku XXI wieku dominował we francuskiej nauce o stosunkach międzynarodowych, co - jak stwierdził habilitant – było cechą wszystkich nauk społecznych w tym kraju. Nadzieję na bardziej ogólne, teoretyczne ujęcie stosunków międzynarodowych widział on w próbach podejmowanych przez geopolityków francuskich.

Ostatnia z wyróżnionych w omawianym artykule cech francuskich badaczy stosunków międzynarodowych – otwartość na praktykę polityczną, stała się według autora bardziej widoczna niż w latach osiemdziesiątych XX wieku. Wyrażać by się to miało poprzez kształcenie studentów dla potrzeb administracji narodowej oraz międzynarodowej, struktur związkowych i w rosnącej liczbie placówek naukowych. Otwartość ta przejawiała się także w aktywności francuskich badaczy w międzynarodowym życiu naukowym: uczestnictwie w konferencjach, ich organizacji, w wymianie pracowników, czy też w programach badawczych

Unii Europejskiej oraz ONZ. W paryskiej i związanych z nią sześciu Szkołach Studiów Politycznych to „umiędzynarodowienie” miało bardzo konkretny wymiar w postaci obowiązkowego zaliczenia przez studentów trzeciego roku studiów na zagranicznych, współpracujących z francuskimi, uczelniach (m. in. w Instytucie Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego). Jak stwierdził autor, te procesy otwierania się nauki francuskiej nie były żywiołowe. Związane one były z budową Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Zamyśl ten, którego jednym z inicjatorów była Francja, przybrał formalną postać na szczycie państw Unii w Lizbonie w 2000 roku.

Niejako kontynuacją badań habilitanta z teorii stosunków międzynarodowych jest artykuł *Współczesne rozumienie pojęcia geopolityki i pojęć pochodnych*, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 3-4 (t. 44), 2011 oraz jego zmieniona wersja we francuskim portalu internetowym „La revue géopolitique” pt. *Géopolitique. Perceptions contemporaines et notions dérivées*, diploweb.com, 28 décembre 2014. W artykule tym autor analizował genezę, ewolucję oraz przyczyny odrodzenia się geopolityki, zdiagnozował stan badań nad geopolityką w wymiarze międzynarodowym, a także relacje między geopolityką, geografiami polityczną, geoeconomiką, geostrategią oraz nauką o stosunkach międzynarodowych. Z całości wywodów habilitant wysnuwa tezę, iż szczególne właściwości państw powodują, że mają one możliwość stosowania pojęcia „geopolityki”, jak też pojęcia „polityki międzynarodowej” zakłada istnienie jakiegoś formalnego, czy też nieformalnego, centralnego światowego ośrodka dyspozycji politycznych na wzór władzy państwowej. Oczywiście – jak pisze autor - jest to założenie fałszywe. Pomimo swojej potęgi nawet jedyne dzisiaj supermocarstwo, Stany Zjednoczone, nie mają takiej mocy, czy to z punktu widzenia prawnego, czy też pozaprawnego, ażeby - stwierdza dalej habilitant – uznać to państwo za „sternika” wszelkich procesów politycznych w świecie. Dlatego też z punktu widzenia ontologicznego zdaniem autora, trudno uznać geopolitykę za naukę. Natomiast podejście geopolityczne wychodzące z perspektywy postrzegania stosunków międzynarodowych przez określone państwo jest – konkluduje autor - pożądanym i przydatnym narzędziem badawczym.

Ponadto po kilkunastoletniej przerwie habilitant rozszerzył obszar swych zainteresowań na teoretyczne aspekty francuskiej polityki zagranicznej. Rezultatem stały się następujące publikacje: *Główne uwarunkowania francuskiej polityki zagranicznej*, w: M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne*, wyd. UG, Gdańsk 2009; *Geneza i ewolucja francuskiej polityki europejskiej*,

w: tamże; *Kształtowanie się francuskiej polityki obronnej 1944-1949*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, nr 1, 2010; *Francuska polityka obrony i bezpieczeństwa w świetle „Białej Księgi” z czerwca 2008*, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 1-2 (t. 39), 2009. Podstawowym założeniem tej tematyki było, iż współczesna francuska polityka zagraniczna jest w przeważającym stopniu dziedzictwem myśli politycznej twórcy V Republiki, gen. de Gaulle’a. Należy przyznać, iż pomimo upływu czasu i zmiany kontekstu politycznego dziedzictwo to jest ciągle żywe, o czym świadczy przywiązanie do niego nie tylko francuskiej klasy politycznej (niezależnie od opcji), ale też narodu. Habilitant wskazuje i analizuje takie uwarunkowania jak: geograficzno-historyczna inspiracja założeń obronnych, ciągła troska o wielkość Francji, kierowanie się przy tym jej niezależnością w środowisku multilateralnym, w którym aktorami są państwa narodowe. Przy tej okazji habilitant skupia się też na europejskiej polityce Francji. Autor wysuwa tezę, iż wpływają na nią dwa podstawowe wzajemnie sprzeczne wizje integracji europejskiej. Z jednej strony, Francja od lat była ojczyzną myślicieli i polityków głoszących ideę jedności europejskiej: w XVII wieku byli to Émeric Crucé i książę de Sully; w epoce Oświecenia książę Saint-Pierre i Rousseau; w XX wieku Aristide Briand, Jean Monet, Robert Schuman, Jacques Delors. W tych różnych epokach marzyli oni o stworzeniu wspólnoty przekraczającej państwo, wspólnoty opartej o wartości humanitaryzmu, praw człowieka, czy realizującej zasadę bezpieczeństwa zbiorowego. Z drugiej strony, na francuskiej europejskiej myśli politycznej ciężą wspomniane wcześniej uwarunkowania historyczne wskazujące na „wyjątkowość francuską” (*exception française*). Wyrażałaby się ona poprzez specyfikę państwa-narodu francuskiego, jednego z najstarszych w Europie, którego historia sięga o wiele dalej niż sama myśl europejska, i którego pamięć historyczna znaczone jest okresami mocarstwowości. Ta właśnie pamięć o Francji jako o scentralizowanym państwie-mocarstwie utrudnia Francuzom - zdaniem habilitanta - akceptację ponadnarodowych instancji decyzji politycznych. Te dwie sprzeczne tendencje w myśleniu politycznym o Europie odnajdziemy w historii Francji XX wieku i początkach wieku XXI. Zmienny ich wpływ towarzyszył – pisze autor - ewolucji francuskiej polityki europejskiej. Ujmując ten problem bardziej szczegółowo, wyróżnia on dwie podstawowe stałe, które towarzyszyły tej ewolucji: „obsesja” niebezpieczeństwa niemieckiego oraz „widmo” schyłku roli Francji w świecie.

W pierwszej dekadzie XXI wieku habilitant rozszerzył także swoje zainteresowania na całą Unię Europejską. Niewątpliwie duży wpływ na to miało wejście Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Rezultatem tych zainteresowań stało się zorganizowanie z prof. Markiem J. Malinowskim konferencji nt. *Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne. Aspekty polityczne, ekonomiczne, cywilizacyjne*, Sopot 2008 oraz zorganizowaniem drugiej konferencji nt. *Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski*, Sopot 2010. Owocem tych konferencji były dwie książki pod wspólną redakcją habilitanta i prof. M. J. Malinowskiego zatytułowane podobnie jak konferencje. W drugiej z nich znalazł się rozdział pt. *Strategie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej po 1989 roku* autorstwa habilitanta wykraczający poza dotychczasowe jego zainteresowania.

Jednak największa zmiana w obszarze moich zainteresowań badawczych habilitanta nastąpiła z chwilą wybuchu „wiosny arabskiej” w 2011 i kryzysu migracyjnego w Europie. Łączyło się to także z doświadczeniami habilitanta z okresu kontaktów z krajami maghrebskimi i imigrantami islamskimi we Francji. Oczywiście głównym efektem badań w tym obszarze stała się praca *Maghreb i znaczenie jego obecności we Francji*. Jednak ówczesnie w trakcie badań nad tym obszarem autor nawiązał ścisłe kontakty z demografem, rektorem Uniwersytetu Paris-Sorbonne, a jednocześnie wydawcą periodyku naukowego „Population & Avenir”, profesorem Gérard-François Dumontem. Znajomość ta zaowocowała jego uczestnictwem i referatem na konferencji międzynarodowej zainspirowanej przeze mnie i której byłem współorganizatorem a zatytułowanej „Obcy w Europie i u jej bram. Polityczne, społeczne i gospodarcze przyczyny i skutki migracji do Europy na początku XXI wieku”, Gdynia 25-26 listopada 2016 roku (materiały w kwartalniku AMW „Quolloquium” w druku). Osobiście dla habilitanta ten ważny międzynarodowy kontakt zaowocował ostatnio publikacją w „Population & Avenir” artykułu pt. *La Pologne et la problématique des migrations en Europe*, („Population et Avenir” , no 733, 2017). Polska, rozszerzona wersja, ukazała się w „Przeglądzie Religioznawczym” (*Polska a problem migracji w Europie*, „Przegląd Religioznawczy”, nr 3, 2016).

6. Dorobek publikacyjny.

I. Książki:

1. S. Musiał, *Francuska nauka o stosunkach międzynarodowych. Próba rekonstrukcji.*, wyd. COM SNP UW, Warszawa 1987.
2. S. Musiał, *Maghreb i znaczenie jego obecności we Francji*, Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, Gdynia 2016.

II. Redakcja naukowa książek:

3. M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne*, wyd. UG, Gdańsk 2009;
4. M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski*, wyd. UG, Gdańsk 2011.

III. Rozdziały w książkach:

5. S. Musiał, *Francuskie próby formułowania ogólnej teorii stosunków międzynarodowych (na przykładzie R. Arona i J.-B. Duroselle'a)*, w: J. Kukułka (red.), *Zmienność i instytucjonalizacja stosunków międzynarodowych*, wyd. PAN, Warszawa 1988;
6. M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Wstęp do: M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne*, wyd. UG, Gdańsk 2009;
7. M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Wstęp do: M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski*, wyd. UG, Gdańsk 2011.
8. S. Musiał, *Główne uwarunkowania francuskiej polityki zagranicznej*, w: M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne*, wyd. UG, Gdańsk 2009;
9. S. Musiał, *Geneza i ewolucja francuskiej polityki europejskiej*, w: *ibidem*;
10. S. Musiał, *Strategie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej po 1989 roku*, w: M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski*, wyd. UG, Gdańsk 2011.

IV. Artykuły w periodykach naukowych:

11. S. Musiał, Współczesne rozumienie pojęcia geopolityki i pojęć pochodnych, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 3-4 (t. 44), 2011;
12. S. Musiał, Francuska polityka obrony i bezpieczeństwa w świetle „Białej Księgi” z czerwca 2008, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 1-2 (t. 39), 2009;
13. S. Musiał, Ewolucja i stan francuskiej nauki o stosunkach międzynarodowych, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 3-4 (t. 28), 2003;
14. S. Musiał, Kształtowanie się francuskiej polityki obronnej 1944-1949, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, nr 1, 2010;
15. S. Musiał, Nazistowski projekt „Neue Europa” i jego realizacja w Europie Środkowo-Wschodniej, „Colloquium”, Kwartalnik WNHIS AMW, nr 3/2012;
16. S. Musiał, Poznawcze i instytucjonalne aspekty politologii w świecie i Polsce, „Cywilizacja i Polityka”, nr 6, 2008;
17. S. Musiał, Państwowe terytoria polityczne, „Acta Elbingensia”, T. VII, Elbląg 2008;
18. S. Musiał, Przesłanki polityki pojednania francusko-niemieckiego, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Nauki Polityczne”, Uniwersytet Gdański, 1978.
19. S. Musiał, Demograficzno-polityczne aspekty obecności muzułmanów we Francji, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 2/2013.
20. S. Musiał, Historyczne aspekty obecności muzułmanów we Francji 1900-1974, „Przegląd Religioznawczy”, nr 2, 2013.
21. S. Musiał, Miejsce muzułmanów w państwie francuskim od połowy lat siedemdziesiątych XX wieku, „Przegląd Religioznawczy”, 4 (250)/2013.
22. S. Musiał, Demograficzno-polityczne aspekty obecności muzułmanów we Francji, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 2/2013.
23. S. Musiał, Historyczne aspekty obecności muzułmanów we Francji 1900-1974, „Przegląd Religioznawczy”, nr 2, 2013.
24. S. Musiał, Miejsce muzułmanów w państwie francuskim od połowy lat siedemdziesiątych XX wieku, „Przegląd Religioznawczy”, 4 (250)/2013.
25. S. Musiał, Francja i gen. de Gaulle w życiu i twórczości Profesora Józefa Kukułki, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 2/2014.
26. S. Musiał, Muzułmanie we Francji – wybrane aspekty społeczno-polityczne, „Przegląd Geopolityczny”, t. 8, 2014, s. 31-48.
27. S. Musiał, Géopolitique. Perceptions contemporaines et notions dérivées, *diploweb.com*, 28 décembre.

28. S. Musiał, Francja i gen. de Gaulle w życiu i twórczości Profesora Józefa Kukułki, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 2/2014.
29. S. Musiał, Muzułmanie we Francji – wybrane aspekty społeczno-polityczne, „Przegląd Geopolityczny”, t. 8, 2014, s. 31-48.
30. Musiał, Muzułmanie we Francji – aspekty religijne i organizacyjne, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, vol. 46/2015.
31. S. Musiał, Źródła dżihadyzmu francuskiego, „Przegląd Religioznawczy”, nr 2, 2015.
32. S. Musiał, Polska a problem migracji w Europie, „Przegląd Religioznawczy”, nr 3, 2016.
33. S. Musiał, Kierunki przemian demograficznych muzułmańskiej imigracji we Francji oraz w wybranych państwach muzułmańskich, „Colloquium”, nr 2/2016 .
34. S. Musiał, La Pologne et la problématique des migrations en Europe, „Population et Avenir”, no 733, 2017.
35. S. Musiał, Laicka Francja – aspekty historyczne i współczesne, „Przegląd Religioznawczy”, nr 3, 2017.

7. Pozostałe informacje o dorobku naukowym i organizacyjnym.

7.1. Udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach i seminariach.

Niestety udział mój w konferencjach naukowych w okresie zatrudnienia w Uniwersytecie Gdańskim (1976-1991) nie mogę udokumentować, gdyż odpowiednie dane archiwalne (do 1994 roku) dotyczące kariery naukowej pracowników tej uczelni zostały decyzją administracyjną zniszczone. W związku z tym dla ukazania mej aktywności naukowej po powrocie do pracy naukowo-dydaktycznej po 2004 roku przedstawiam przede wszystkim poprzez czynny udział w konferencjach naukowych w formie przedstawionych na nich referatach, ale także i poprzez uczestnictwo w panelach dyskusyjnych. Były to następujące konferencje:

1. Międzynarodowa Konferencja Prywatnej Wyższej Szkoły Biznesu i Administracji w Warszawie pt. „The United Nations: Threats and Challenges in the 21st Century”, Warszawa marzec 2004;
2. Ogólnopolska Konferencja Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu pt. „Bezpieczeństwo międzynarodowe u progu XXI wieku”, Radom czerwiec 2007.

3. Ogólnopolska Konferencja Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW pt. „Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych”, Warszawa listopad 2007.
4. Ogólnopolska konferencja Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW pt. „Świat wobec zmieniających się wyzwań i zagrożeń”, Warszawa, listopad 2008.
5. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Centra i peryferie w globalnym i regionalnym systemie stosunków międzynarodowych na progu XXI wieku*, Gdynia 12-13.11.2008.

Referat pt. *Francuska polityka obronna i bezpieczeństwa w świetle „ Białej Księgi” z czerwca 2008.*
6. Konferencja Ogólnopolska nt. „Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne”, Sopot 2008.

Referat pt. *Geneza i ewolucja francuskiej polityki europejskiej.*
7. Ogólnopolska Konferencja Naukowa nt. „Dylematy przywództwa politycznego we współczesnym świecie”, Gdynia 12-13 listopada 2009.

Referat pt. *Przywództwo polityczne we Francji.*
8. Konferencja Ogólnopolska „Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski”, Sopot 2010.

Referat pt. *Strategie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej po 1989 roku.*
9. Seminarium naukowe Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW pt. „Historyczny kontekst badania stosunków międzynarodowych”, Warszawa, marzec 2010.
10. Ogólnopolska Konferencja Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW pt. „Wkład myśli pozaeuropejskiej w rozwój nauki o stosunkach międzynarodowych”, Warszawa, październik 2011.
11. IV Międzynarodowy Zjazd Geopolityków, 20-21.10.2011, Gdynia.

Referat pt. *Rozumienie pojęcia geopolityki.*
12. Ogólnopolska Konferencja Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych pt. „Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych”, Wrocław, listopad 2014.
13. VI Międzynarodowy Zjazd Geopolityków, „Studia wschodnie: polityka, energetyka, bezpieczeństwo”, Uniwersytet Rzeszowski, 25-26 kwietnia 2014.

- Ref. *Michèle Tribalat wizja zagrożeń związanych z obecnością muzułmanów we Francji.*
14. XI Dni Arabskie - „Ciągłość i zmiana w świecie islamu”, Łódź, 20-21 maj 2014.
Ref. *Korelacja przemian demograficznych w Państwach Maghrebu i imigracji maghrebskiej we Francji.*
15. Konferencja Ogólnopolska nt. „Problemy ludnościowe w stosunkach międzynarodowych”, Pieniężno, 23-25 czerwiec 2014.
Ref. *Christophera Caldwell widzenie problemu obecności muzułmanów w Europie.*
16. Konferencja Międzynarodowa nt. „Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe w obszarze MENA (National and International Security in the Region of MENA)”, Łódź, 7 listopada 2014 r.
Referat pt. *Maghreb w polityce zagranicznej Francji.*
17. IV Międzynarodowy Kongres Religioznawczy, „Religia a społeczno-polityczne przemiany współczesnego świata”, Gdynia 17-2- czerwiec 2015.
Ref. *Francuscy dżihadyści.*
18. Ogólnopolska Konferencja Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych pt. „Liberalizm i neoliberalizm w nauce o stosunkach międzynarodowych”, Gdańsk, listopad 2015.
19. Ogólnopolska Konferencja nt. „Kulturowe i społeczne konteksty polityki zagranicznej państw”, Pieniężno, 28-30 czerwiec 2016.
Ref. *Wpływ mniejszości islamskiej na politykę zagraniczną Francji.*
20. Konferencja międzynarodowa pt. „Obcy w Europie i u jej bram. Polityczne, społeczne i gospodarcze przyczyny i skutki migracji do Europy na początku XXI wieku”. 25-26 listopada 2016 roku w Gdyni.
Dr S. Musiał – pomysłodawca i współorganizator.
21. Intolerance, Discrimination and Terrorism. International Interdisciplinary Conference in Gdańsk, 11-12 May 2017.
Referat pt. *Contemporary Islamic terrorists with the origin of French.*
22. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego w sytuacji zagrożenia – implikacje praktyczne do współpracy samorządów, społeczeństwa, służb mundurowych, Włocławek 17-19.05.2017.
Referat pt. *Stanowisko władz wojewódzkich oraz samorządowców pomorskich do migracji”.*

23. Racism, Nationalism and Xenophobia 2nd International Interdisciplinary Conference, Gdańsk 08-09. 06.2017.

Referat pt. *Stanowisko władz oraz społeczeństwa polskiego do zjawiska migracji. Aspekt krajowy i regionalny.*

24. Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Nauki społeczne i humanistyczne wobec wyzwań XXI wieku”, Warszawa 10.06.2017.

Referat pt. *Migracje do Europy jako jedno z największych wyzwań XXI wieku.*

25. Ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Religia – naród – tożsamość w rzeczywistości międzynarodowej”, Pieniężno, 3-5 lipca 2017.

Referat pt. *Polska jako potencjalny kraj migracji. Problemy tożsamościowe i religijne.*

26. Interdisciplinary Conference – “Migrating World: Interdisciplinary Approaches to Migration and Integration”, Warszawa 07.07.2017.

Referat pt. *Interaction between migration and contemporary Islamic terrorists with the French origin.*

27. East European Conference 2017 – “East-Central Europe vis-a-vis Global Challenges”, Warszawa 10-13.07. 2017.

Referat pt. *Poland - a country open and friendly to migrants?*

28. Międzynarodowy Kongres Religioznawczy: „Religie w dialogu kultur. Reformacja-Dialog-Kultury”, Toruń 14-16.09.2017.

Referat pt. *Francja laicka.*

29. La Conférence des OING en partenariat avec l'Euro Institut à Kehl « L'accueil des réfugiés et des migrants dans les sociétés européennes – défis, enjeux et approches de solutions », Kehl, 1 czerwiec 2017.

30. Konferencja Międzynarodowa nt. „Arab and Muslim World in international relations”, 23 listopad 2017, Gdańsk.

31. Konferencja Naukowa Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego pt. „Nauka o polityce wobec kryzysu władzy i demokracji”, Warszawa 1-2 grudnia 2017.

32. I Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Świat islamu w perspektywie badań arabistycznych i politologicznych" (First International Conference on „The World of Islam In Research Perspectivess of Arabic Studies and Political Science”), 22-23 marzec 2018, Toruń.

Referat: *Państwo a islam w krajach Maghrebu*

7.2. Organizacja cyklu tematycznych konferencji i seminariów.

Podczas pracy w Instytucie Europeistyki Sopotckiej Szkoły Wyższej w latach 2006-2011 habilitant organizował coroczne forum dyskusyjne nt. różnych aspektów działania Unii Europejskiej. Częściowym efektem tego było wydanie dwóch książek: M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Przyszłość Unii Europejskiej. Aspekty polityczne, ekonomiczne i cywilizacyjne*, wyd. UG, Gdańsk 2009; M. J. Malinowski, S. Musiał (red.), *Unia Europejska a bezpieczeństwo Polski*, wyd. UG, Gdańsk 2011.

W Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni habilitant rozpoczął w listopadzie 2016 roku cykl konferencji (jedna już odbyta, druga przewidywana jesienią 2018 roku) nt. różnych aspektów współczesnych migracji do Europy.

Ponadto habilitant uczestniczy w cyklicznych seminariach Instytutu Stosunków Międzynarodowych Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni oraz w seminariach Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych tej uczelni.

Habilitant uczestniczył w Akademii Marynarki Wojennej w latach 2013-2015 w pracy statutowej opracowującej zagadnienie „Metody geopolityczne w rozpoznaniu polityki zagranicznej”, natomiast aktualnie jest członkiem zespołu, który ma przyznane środki, aby w latach 2017-2019 dokonać analizy tematyki „Północna Afryka a Europa: kwestie bezpieczeństwa i współpracy”.

7.3. Recenzowanie publikacji w wydawnictwach krajowych.

Habilitant jest na oficjalnej liście recenzentów artykułów dla kwartalnika „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”.

Wydawca: Instytut Stosunków Międzynarodowych

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

Uniwersytet Warszawski

Recenzje w periodykach naukowych:

1. S. Musiał, „Przegląd Geopolityczny”, nr 7, 2014, recenzja pracy : Michèle Tribalat, *Assimilation. La fin du modèle français*, Éditions du Toucan, Paris 2013..
2. S. Musiał, „Przegląd Geopolityczny”, nr 9, 2014, recenzja pracy : Christopher Caldwell, *Une révolution sous nos yeux. Comment l'islam va transformer la France et l'Europe*, Éditions du Toucan, Paris 2011.

3. S. Musiał, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 1-2 (t. 27), 2003, recenzja pracy: A. Chauprade, *Geopolitique. Constantes et changements dans l'histoire*, Paris 2001 ;
4. S. Musiał, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 1, 2012. recenzja pracy: J. Potulski, *Wprowadzenie do geopolityki*, Gdańsk 2012.
5. S. Musiał, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 1-2 . (t. 31), 2005, recenzja pracy: S. Rosiere, *Geographie politique et Geopolitique. Une grammaire de l'espace politique*, Paris 2003.
6. S. Musiał, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 3-4 (t.432), 2005, recenzja pracy: D. de Villepin, *Le requin et la mouette*, Paris 2004.
7. S. Musiał, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 3-4 , 2008, Recenzja pracy: N. Sarkozy, *Temoignage*, Paris 2007.
8. S. Musiał, „Atheneum. Polskie Studia Politologiczne”, nr 22/2009, recenzja pracy: *Defense et securite national. Le livre Blanc*, Paris 2008.
9. S. Musiał, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, nr 1-2, 2012, recenzja pracy: J Potulski, *Wprowadzenie do geopolityki*, Gdańsk 2010.
10. S. Musiał, ” Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Nauki Polityczne”, Uniwersytet Gdański, nr 6, 1978, recenzja pracy: P.S. Gracjanskij, *Politiczieskaja nauka wo Francij*, Moskwa 1975.
11. S. Musiał, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Nauki Polityczne”, nr 7, 1979, recenzja pracy: M. Merle, *Sociologie des relations internationales*, Paris 1975.
12. S. Musiał, „ Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego. Nauki Polityczne”, 1984, recenzja pracy: J. Stefanowicz, *Europa powojenna*, Warszawa 1977.

7.4. Staże zagraniczne i krajowe.

W latach osiemdziesiątych byłem dwukrotnie na stypendium we Francji: w kwietniu-czerwcu 1980 roku na **Wydziale Prawa Uniwersytetu w Rouen** oraz w styczniu-lipcu 1987 roku w ramach stypendium rządu francuskiego na **Wydziale Prawa Uniwersytetu Paris-Sorbonne**. W czasie tych staży miałem zajęcia ze studentami oraz kilka wykładów otwartych, a przede wszystkim miałem ułatwiony dostęp do źródeł z interesującej mnie tematyki francuskiej. Nie było też obojętne dla mojej późniejszej drogi naukowej spotkanie się wtedy zarówno w wymiarze praktycznym, jak i naukowym z zagadnieniami

imigracji maghrebskiej we Francji. W okresie październik 1979 – luty 1980 przebywałem także na stażu krajowym w **Instytucie Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego**.

7.5. Udział w zespołach eksperckich.

Habilitant jest oficjalnym ekspertem Instytutu Geopolitycznego z siedzibą w Krakowie.

Habilitant był przewodniczącym zespołu powołanego w 2015 roku w celu ewaluacji programów kształcenia na kierunku *Wojsko w systemie służb publicznych* na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW.

Do zadań zespołu należało:

- analiza obecnego programu kształcenia na kierunku *Wojsko w systemie służb publicznych*;
- zebranie informacji od pracowników instytutu i studentów kierunku *Wojsko w systemie służb publicznych* na temat zasadności struktury przedmiotów;
- przedstawienie efektów analizy i proponowanych zmian w formie sprawozdania, co uczyniono w 2016 roku.

7.6. Udział w grantach.

Habilitant jest liderem zespołu, któremu Europejskie Stowarzyszenie „Pomerania” z siedzibą w Chojnicach przyznało grant na opracowanie tematu ”Procesy migracyjne z perspektywy małych ośrodków na przykładzie woj. pomorskiego”.

8. Osiągnięcia dydaktyczne.

8.1. Prowadzone zajęcia dydaktyczne.

W okresie po powrocie do pracy naukowo-dydaktycznej w 2004 roku habilitant prowadził zajęcia dydaktyczne ze studentami w bloku przedmiotów ogólnopolitologicznych oraz specjalistycznych z zakresu stosunków międzynarodowych. W ramach pierwszego bloku były to m. in. następujące przedmioty:

1. Systemy polityczne państw świata.
2. System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Nauka o państwie i prawie.

4. Współczesne doktryny polityczne.

Z zakresu stosunków międzynarodowych habilitant prowadził zajęcia ze studentami z takich przedmiotów, jak m. in.:

1. Wstęp do stosunków międzynarodowych.
2. Teorie stosunków międzynarodowych.
3. Integracja europejska.
4. Wspólna Polityka Zagraniczna i Obrony Unii Europejskiej.
5. Rola USA w stosunkach międzynarodowych.
6. Rola Francji w stosunkach międzynarodowych.
7. Regionalne organizacje bezpieczeństwa.

8.2. Opieka naukowa nad licencjatami i magistrantami.

Po powrocie do pracy naukowo-dydaktycznej po 2004 roku habilitant był promotorem ok. 120 prac licencjackich i ok. 12 prac magisterskich. Recenzował ok. 130 prac licencjackich i ok. 30 prac magisterskich.

9. Działalność popularyzująca naukę.

Aktywność naukowo-dydaktyczna habilitanta nie ograniczała się tylko do murów szkół wyższych. W ramach działań popularno-naukowych oraz aktywności społecznej angażuje się on w prace Europejskiego Stowarzyszenie „Pomerania” z siedzibą w Chojnicach, którego jest jednym z członków założycieli. Ta, powstała na początku wieku z inicjatywy samorządowców i pracowników nauki, organizacja pozarządowa od kilkunastu lat, bazując na pracy wolontarystycznej członków, krzewi wiedzę na temat samorządności, systemów prawa, roli „małych ojczyzn” w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.

W 2017 roku habilitant tworzył i został wiceprezesem Oddziału Gdańskiego tego Stowarzyszenia.

Habilitant regularnie uczestniczy także - poprzez wykłady - w popularyzacji wiedzy o stosunkach międzynarodowych w Powszechnej Wyższej Szkole Humanistycznej „Pomerania” w Chojnicach oraz w liceach ogólnokształcących w tym mieście.

10. Współpraca z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi.

10.1. Współpraca z instytucjami i organizacjami.

Habilitant w latach osiemdziesiątych XX wieku, w okresie pracy w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Gdańskiego, ściśle współpracował z Instytutem Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, z którym związana była jego droga naukowa. Nawet – o czym wspominaliśmy – zaliczany był do warszawskiego ośrodka polskich twórców nauki o stosunkach międzynarodowych. Habilitant po powrocie do pracy naukowej na początku XXI wieku odnowił tę współpracę, czego wyrazem było powołanie go na oficjalnego recenzenta organu naukowego Instytutu „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”.

Podobnie ścisła współpraca wiąże habilitanta z Instytutem Geopolitycznym z siedzibą w Krakowie, w którym powołany został na funkcję eksperta.

Od 2014 roku habilitant zapraszany jest i uczestniczy w seminariach organizowanych przez Instytut Geografii I przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Jeśli chodzi o wymiar lokalny, to habilitant aktywnie uczestniczy w comiesięcznych seminariach popularno-naukowych Regionalnej Izby Gospodarczej Pomorza, dotyczących najistotniejszych problemów życia społeczno-gospodarczego swego regionu w kontekście procesów zachodzących w wymiarze krajowym i globalnym (w czerwcu 2017 roku habilitant miał wystąpienie pt. „Wpływ procesów migracji na rynek pracy woj. pomorskiego”).

10.2. Członkostwo w towarzystwach naukowych.

Habilitant jest członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych oraz Polskiego Towarzystwa Religioznawczego.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Słomkowski', is written in a cursive style.

